

The background of the entire image is a collage of torn, layered pieces of paper in various shades of pink, red, and white. The edges of the paper are jagged and irregular, creating a textured, layered effect. The colors range from light pink to deep red, with some areas appearing almost black due to the shadows and layering.

maraton

Iva Tajovská

Než se
rozdělíme

m

NEŽ SE ROZDĚLÍME

**Iva
Tajovská**

**Než se
rozdělíme**

Praha 2021

maraton

Autorka děkuje Ministerstvu kultury České republiky
za poskytnutí tvůrčího stipendia na vytvoření tohoto románu

Knihu finančně podpořilo Ministerstvo kultury České republiky

© Iva Tajovská, 2021

© Maraton, 2021

ISBN 978-80-907771-4-9

Apokalyptická tušení

*Všechno je jiné
Všechno bylo jiné
Všechno bude jiné*

*Jenom my jsme byli stejní
Jenom my jsme stejní
Jenom my budeme stejní*

*Jenom my budeme
Jenom my jsme
Jenom my*

*Všechno bude jiné
Jenom my
nebudeme*

František Uher

Cosi skutečného

V polovině strmého a vlhkého schodiště přestal počítat. Počasí jara roku 1999 je nevlídné, déšť ustal až k ránu a vítr nesoucí se od moře doráží na schlíplé listy palem. Šetří s dechem i se silami. Nechce, aby si Jim všiml, jaké potíže mu každý další schod činí. Zpomaluje, aby potlačil sípot.

George Harrison pořád za něco platí. Účet, který mu vystavuje stáří, se pozvolna navyšuje. Platí už téměř za všechno. I za společnost, neodvažuje se cestovat sám. Počátkem loňského roku mu bylo osmdesát. Přečkal to bez oslav, s odporem a v tichosti.

Ale utajit se to nepodařilo. V magazínu *Popular Photography* vyšel k jeho jubileu rozsáhlý článek. Autor si na něm dal záležet, dokonce Georgeovi připomněl údaje, které už dávno nenosil v hlavě. Na čtyřech stránkách textu doplněných jeho nejznámějšími fotografiemi o něm psal jako o výrazném a respektovaném umělci s nezaměnitelným rukopisem a zásadním vlivem na moderní umění. Připomněl jeho působení ve filmovém průmyslu i to, že jeho fotografie lze najít v mnoha světových galeriích a nejedné soukromé sbírce. Na konci článku se zmínil i o tom, že méně známá, přesto pozoruhodná, jsou nostalgická díla posledních deseti let jeho života, ve kterých cíleně pracuje s odkazy na válečná a existenciální témata s důrazem na moment citového vyrovnávání se světem.

Zejména jeho poslední práce prý přinášejí osobitý pohled na současnost.

Rozmrzele magazín zaklapl a odložil. Stále neochotněji čte o sobě a své tvorbě. Nikdy neměl rád, když ho někdo, byť by to byl odborník publikující v prestižním tisku, škatulkoval do konkrétního proudu nebo mu přisuzoval nějaký umělecký názor. Je na to čím dál háklivější. I když musí přiznat, že si za to může sám. Neměl odmítat nabídky na rozhovory. Pokud by se překonal a s pisatelem článku hovořil, mohl by se mu pokusit vysvětlit, že tvořivost považuje za cosi, co se vznáší v prostoru a vybírá si ty, kteří nabízejí svoje ruce, srdce, čas, hlavu a třeba i fotoaparát. Má ho stále při sobě a čeká na zlomek chvíle, aby ve správný okamžik stiskl spoušť. Někdy s trpělivostí, jindy s pohotovostí reportéra. Ale nikdy se nesnažil vymezovat nebo vytvářet vlastní značku, která by ho charakterizovala, tím by sám sebe svazoval. A právě z této živelnosti a volnosti klíčila zrnka jeho úspěchů. Fotografie přece promlouvají tou nejjednodušší řečí. Ty dobré nepotřebují žádné vysvětlivky.

Pomyslel si, že ho při čtení článku nerozmrzelo ani tak to, že se na sebe musel dívat cizíma očima, jako spíš to, že mu připadal jako nekrolog, a přitom chtěl autor jen připomenout jeho jubileum.

Ke všemu ho jen pár dní potom, co ho čas dotlačil k věku končícímu další nulou, začalo zrazovat tělo. Vždycky si na své dobré kondici zakládal. Rozčilovalo ho, že musí brát nové léky. Měl vztek na zhoršující se arytmií. Vlezle

požírala jeho sebejistotu a vyvolávala v něm pocit omezení a ohrožení. Všechno se v něm začalo prát, protože navzdory zdravotním obtížím nebyl oprostěn od dychtivosti vydat se zase na cesty. Poznávat nová místa, ale také vracet se na ta známá, v paměti stále živá, i když zamlžená plynoucím časem. Nutkání tvořit a ještě něco dokázat ho neopouštělo. A k tomu se přidalo puzení zavřít cosi nehmatatelného, znepokojujícího, pro co stále nemůže najít výstižné pojmenování.

Společnou cestu po Evropě navrhl Jimovi. Nebylo to z potřeby sdílet s někým dny a dělit se o soukromí. Nabídka byla spíše pragmatická. Svět a cestování jsou stále složitější, zejména pro starce. Kdyby ho srdce zradilo, hodí se někdo spolehlivý, kdo zavolá pomoc a zařídí ostatní. Nepochyboval o tom, že Jim bude nadšeně souhlasit. Nikdo jiný vlastně nepřicházel v úvahu. Jim – ani příbuzný, ani přítel, snad jen hodně dobrý a spolehlivý známý. Muž, který by teď měl být na vrcholu tvůrčích sil. Mladík s přetlakem touhy vyniknout, zbohatnout a proslavit se. Georgeovi lichotí, že k němu Jim vzhlíží, k jeho úspěchům, oceněním, penězům i k utichající, ale přesto stále živé slávě. George také ví, že se společník přihřívá na jeho jméně. Nelituje velkorysé finanční podpory, které s úsměvem oba říkají stipendium. Proč by taky měl? Netrpí nedostatkem a dobrý skutek nezaškodí, vlastně i on sám z něj má užitek. Jejich vztah je kombinací obchodní, výpomocné i kolegiální domluvy a rodí se z něj zvláštní sounáležitost.

Před třemi roky ho Jim telefonicky oslovil. S ostychem a nervozitou požádal o konzultaci a názor. Prosil o volný termín, alespoň pár minut jeho vzácného času. Obával se, že bude odmítnut jako stovky jemu podobných prosebníků, kteří usilují o setkání se známou a respektovanou osobností. Netušil, že George má času na rozdávání, a že kdyby občas nebyl nucen sejít ze svého ateliéru na rušnou velkoměstskou ulici obklopenou mrakodrapy kvůli zřídkaému obchodnímu jednání nebo obchůzce, nepromluvil by mnohdy i několik dní s živou bytostí. Ateliér má vybavený nejmodernější technikou. Občas ho přepadne potřeba utrácet, ale většina z věcí, které krátce po zaplacení bez nadšení doma rozbálí a umístí, zůstane bez využití. Nechce číst návody ani se učit obsluhovat nové přístroje, které jsou čím dál složitější. Upřednostňuje staré, osvědčené postupy. Televize a rádio ho rozptylují. Jedině gramofon není zaprášený, má rád vážnou hudbu protkanou jemným praskotem starých desek.

Jimova uctivost a slušnost byly odzbrojující, proto ho pozval do svého ateliéru. Přišel na minutu přesně. Pod paží tiskl pevné desky se vzorně uvázanými tkanicemi. Byly podobné těm, které dříve nosíval sám George. Ruce s pečlivě upravenými nehty se mu chvěly, když na skleněný stůl s ostychem pokládal fotografie. S nakrčenými zády čekal na komentář. Sálala z něj dychtivost, zvědavost a nejistota. Georgeovi se vybavil pocit, který kdysi také zažíval. Obavy z nepochopení, odmítnutí a negativní kritiky.

Dával si načas, než se vyjádřil; nechtěl ho trápit, jen

hledal vhodná slova. Na Jimových fotografiích viděl technické i kompoziční chyby, ale právě nedokonalosti jim dodávaly zvláštní atmosféru. Měly něco navíc, nesly v sobě příslib, byly neokázalé, přesto skrytě dravé, jako by se pomocí detailu snažily proniknout skrze scénu.

Rozpoznal jeho nadání, povzbudil ho a ocenil. Jimovy návštěvy v jeho ateliéru se staly zvykem. George ho podporoval a zároveň taktně usměrňoval. Jimova pracovitost hraničila s umanutostí a byla mu na škodu. Tělo, demotivované dosavadními neúspěchy, se bičovalo ke krajnostem a ubíjelo přitom talent. George pochopil, že ho musí pokropit živou vodou.

Nerad si přiznává, že Jim by mohl být jeho synem. Spíš vnukem, dokonce i pravnukem. Snad proto se v něm probudila vůle pomoci, předat mu to, co sám umí. Naučit, co naučit lze, a zároveň nakypřit půdu pro to, co je nepřenositelné. Varovat ho před chybami a slepými uličkami, poskytnout správné kontakty a přimluvit se u vlivných. Podpořit ho v uspořádání vernisáží a ty první zaštitit svou spoluúčastí.

Jim byl a stále je vděčný. Šplhá po jeho zádech, i když jen pozvolna a udýchaně. Strávili už spoustu času v ateliéru. Pracovali spolu, zkoušeli, hovořili o abstraktních i odborných věcech, nad kterými by náhodný posluchač kroutil hlavou. Občas si spolu zašli na skleničku, jídlo, na koncert nebo na výstavu. K večeru, když se každý vydal do svého domova, býval George spokojený, ale unavený. Jim pokaždé odcházel nadšený.

Teď, na cestách, je nucen s ním sdílet i své soukromí – malý prostor vypůjčeného kabrioletu nebo těsné sousedství hotelových pokojů. Dotýkají se lokty i koleny u úzkých stolků v kavárnách, vinárnách a restauracích. Dýchají stejný vzduch cizích míst. Spojuje je lačnost poznávat a tvořit, vytěžit ze svých cest maximum materiálu pro společnou knihu fotografií, kterou se po návratu chystají zpracovat a vydat. Oběma na tom záleží víc, než si vzájemně přiznají. Pro Jima bude první a George tuší, že pro něho poslední, proto musí být nejlepší.

George si pomalu zvyká na společníkovu intenzivní přítomnost. Blízkost vykoupenou ztrátou svobody. Ale je to pohodlné, může se na něj spolehnout, všechno zařídí. Cestu naplánoval, zajistil hotely a penziony, letenky, lodní lístky a výpůjčky aut. Zjistil si o místech, kam se chystají, množství dostupných aktuálních informací. Připravil i alternativy pro případy vyžadující odklon od původních záměrů.

Ještě před několika lety by George takovým cestováním pohrdal. Teď vítá, že se o nic nemusí starat. Ale všechno nemůže být dokonalé, začíná být nervózní. Sice se v Jimově přítomnosti cítí dobře, zaštiťuje ho svým mládím, je bystrý, inteligentní, pohotový a nevтіravý. Má ale přesto pocit, že ho jeho společník mění, a za svou pohodlnost platí tím, že přestává být svůj – soběstačný a sebevědomý. Dřív si vždycky mohl dovolit být přirozeně egoistický, rozhodovat a jednat jen sám za sebe a ve svůj prospěch.

Jim si váží cesty za oceán a chová se k Georgeovi s respektem. Je žádostivý poznat co nejvíc. Vstává s rozbřeskem, aby spánkem neukrátil minuty ze tří měsíců, které plánují strávit na jihu Evropy. Do hotelu se z ranních toulek po okolí vrací v době, kdy George ještě dospává a sbírá síly na náročný den. Musí se usmívat, když vidí, že si Jim od rána do večera nesundá fotoaparát z krku. Bože, vždyť je přesně takový, jako býval on! Ta podobnost ho rozteskňuje. Bude to šedesát let. Před vypuknutím války, také plný nadšení, cestoval podél pobřeží Jaderského moře, chtěl prožívat dobrodružství a poznat co nejvíc lidí, zemí a historických památek. Vybavuje se mu, jak nedaleko Brindisi, ve kterém jsou nyní, uspořádal v malém, krachujícím hotelu svou první skromnou vernisáž. Ta vzpomínka přivolá melancholii. V ten čas ještě jeho svět voněl bezstarostností, volností a mírem. Události odehrávající se severněji v Evropě ho mýjely, ignoroval řinčivá slova nesoucí se z plechové huby malého křiklouna. Bylo to daleko a mimo jeho plány.

V jeho mladém, hledajícím a objevujícím těle se rozpínela nezraněná, nedočkavá duše a hlava ještě nebyla zatížená předobrazy zmaru. Nebyl připraven na okamžiky zkázy, které vlastní rukou krátce potom zvětčňoval z průzkumných letounů. Nejdřív objekty určené k likvidaci, a pak už jen bortící se továrny, města, prostřílené vlaky, sestřelená letadla, oheň, sutiny a temný dým. A lidi, z nichž výška učinila pouhé tušení postav. Nechce na to myslet. Necelých šest desítek let ledacos vymazalo z paměti, ale nezacelilo to nejbolestivější.

Cestu do Evropy zvažoval už dlouhou dobu. Podvědomě se bránil čemukoliv, co by zavánělo bilancováním, přesto ho sem cosi táhlo. Možná vědomí, že je to poslední příležitost cestovat, než ho definitivně zradí zdraví, možná chuť utratit peníze, které by mu vystačily na několik dalších pohodlných životů. Anebo potřeba ukonejšit rozmrzelost, rozbít stereotyp, nakrmit neúnavnou zvědavost a vábení. Před odletem shromáždil veškerou zachovanou fotodokumentaci míst, která tady koncem třicátých let navštívil. První část plánované knihy bude věnována změně. Očima fotografů z jiného kontinentu porovnají, jak se Evropa během šedesáti let proměnila. S Jimem o tom při přípravách cesty vedli dlouhé rozhovory. Jednoznačně se shodli na tom, že zůstanou u černobílých fotografií. Mají před sebou spoustu krásné práce. A jsou odhodláni stihnout knihu připravit k začátku nového tisíciletí.

George se dívá vzhůru. Zbývá mu vystoupat druhou polovinu schodiště. Připravuje si fotoaparát, nespěchá, potřebuje ještě trochu času, aby se vydýchal. Jim je už nahoře u Colonne romane a rozhlíží se. Kolem George svižně přešla nahrbená babka se zajímavě zvrásněným obličejem a dva námořníci. Blíží se k Jimovi, který okamžitě ožije a pohotově fotí. Pak obchází kamenné sloupy symbolicky ukončující Appianskou cestu a hledá nejlepší úhel, který mu umožní zachytit pohled na přístav. Popobíhá a nadšeně si u toho poskakuje. George na něj mává a pozvedá svůj fotoaparát, aby naznačil, že se ještě zdrží. Vlhkost schodu, na který usedl, se mu dere skrz plátěné

kalhoty na kůži. Dívá se k obloze. Dělá, že čeká na lepší světlo, ale ví, že na tomto místě nemá smysl mrhat časem ani materiálem. Ještě si neodpočinul. Má silnou vůli a hrdost, a také pořádnou dávku ješitnosti, ze které stárí nic neubrlo, spíš naopak. Nehodlá opustit roli muže sice zralého, ale stále ve vynikající formě. Zůstane takový před Jimem a před kýmkoliv dalším. Vzdychat a polehávat může ve svém hotelovém pokoji.

Konečně si srdce vydechlo a začalo vytukávat utahanou, ale už zase rytmickou písničku. Narovná se a pokračuje ve výstupu. Slunce se prodralo skrz mraky a zostralo ozářilo okolí.

Jim si dává ruce do pasu a nemůže se nabažit rozhledu. „Úchvatné,“ zajíká se a usedá na poslední schod.

George přisedá. „Taky si představuješ, jak tady na tomhle místě už před tisíciletími stáli Římané a dívali se na stejné moře?“

Jim přikyvuje. George zavírá oči, ale po chvíli mu je otevře zvuk nesoucí se z výšky. Oba vstanou. To v dálce nejsou rackové ani kormoráni. Nad několika vznášejícími se tmavými body obíhají kruhy. Ze vzlétajících bojových vrtulníků vzdálenost činí miniatury brumlajících hraček a z letadel, které je následují, elegantní, stříbřité šipky.

„Naši,“ mhouří oči Jim a spěšně nasazuje teleobjektiv. George vstává a zaklání hlavu vzhůru, jako by díky tomu nepatrnému přiblížení mohl vidět víc.

„Mám to,“ vzrušeně hlásí Jim. „Je to daleko, škoda,“ zavěšuje fotoaparát kolem krku a vytahuje mapu. „Jasně,

základna NATO je odsud jen šest kilometrů. Mají tam pěkný šrumec.“

Georgeovi není do řeči. Prsty mu ztuhly a zabránily uchopit fotoaparát. Nepřemlouvá je. Před očima lovce okamžiku se rozprostřel obraz jako na objednávku, ale netěší ho, děsí.

„V noci se mi podařilo naladit zprávy na satelitu. Říkali, že naši sem dislokovali bojové vrtulníky Apache. Myslíš, že jsou to ony?“

„Nevím,“ zamumlá George.

„Snad to bude zřetelnější, až vyvoláme negativy. Nešlo mi to víc přiblížit, třeba to byli Němci, ti tam taky nalítávají,“ přemýšlí nahlas Jim.

„Nesmysl. Německo je už úplně jiné. Potřetí v jednom století by se už do něčeho takového nezapojilo. Jsou zatíženi vinou, nechťejí ničit a zabíjet. Na to jsou teď hodně citliví,“ přemítá George. Ale přesvědčivě to nezní.

„Právě proto, aby pocit viny překonali, teď s našimi, Brity a Francouzi stojí proti zlu. Útočí výhradně na vojenské objekty, aby ochránili lidi před genocidou.“

„Víc toho nevíme, než víme.“

„Včera jsem naladil i další stanice, abych se v tom víc zorientoval. Je to logický. A správný,“ utvrzuje se Jim.

„Musíme jít.“ George potřebuje začínající debatu ukončit. Nechce přiznat, že v tom nemá jasno. Znervózňuje ho to, včera se odhodlal pročíst zprávy v tisku a až pak zapnul televizi. Chvilí poslouchal politické komentáře a analýzy. Zamotala se mu hlava, když prudce vstal, aby

našel dálkový ovladač a televizi vypnul. Z pohledu na bojové letouny bombardující periferii Bělehradu se mu udělalo zle. Nestojí o to probouzet poklimbávající démony. Musel si vzít prášek na spaní. Dokonce se mu podařilo na to dneska už nemyslet. Děje se to daleko, tam, kde to s ním nemá nic společného. Nemůže tomu rozumět, od toho tu jsou jiní. Má to svůj důvod a zainteresovaní vědí, co činí. On není ani politik, ani odborník na mezinárodní vztahy, a dávno už není ani voják.

V noci stačilo vypnout satelit, odložit noviny a počkat, až zabere prášek. Ale tady nahoře, na konci cesty Via Appia, se před jeho očima odehrálo cosi skutečného.

Slunce se už několik týdnů snaží přivolat jaro. Mraky se nechaly odnést větrem, obloha zmodrala a na obzoru se laská s hladinou moře. Není čistě blankytná. Je počmáraná žlutými, pozvolna se rozpíjejícími čarami mířícími k Jaderskému moři a dál směrem k Srbsku a Kosovu.

„Nepohrdl bych kávou,“ prohodí Jim, když utichne mručení motorů. Muži míří k cestě do přístavu.

„Víš, co je divný?“ přerušuje ticho Jim. „Psali, že jim při bombardování něco ulítlo. Na nějakou školu, nemocnici nebo tak něco. Vždyť máme ty nejlepší zbraně. Nejmodernější technologie a optiku. Laserové navádění.“

„To je všechno k ničemu, když je nízká oblačnost. I ta nejdokonalejší zbraň je na fyzikální zákony krátká. A do toho ještě vstupuje strach a stres pilotů.“

„Nejdokonalejší zbraň, zvláštní slovní spojení,“ zamýšlí se Jim, aby rozproudil rozhovor na vzrušující téma. Rád

mluví, ale ještě raději poslouchá názory George. Většinou s nimi souzní a občas je později použije jako svoje. Ale George teď mlčí, je bledý a nahněvený, jako kdyby jeho ruce něco táhlo k zemi a paty zavrtávalo do dlažby. Jim si uvědomuje, jak málo toho o svém společníkovi ví. Z jeho minulosti jen to, co se o něm dočetl v několika životopisných řádcích, no a pak to, co si poskládal z chatrné sbírky střípků pochycených mezi řečí. O fotografování je George schopen hovořit nepřetržitě hodiny, ale o sobě, o tom, co cítí a co prožil, nemluví. Jima zneklidňuje, jak se jeho nálady rychle mění. Někdy zmlkne uprostřed věty, zastaví se v pohybu, během vteřiny jeho obličej změní výraz tak, že by to ani ten nejlepší pierot nedokázal tak rychle. Tyhle zvraty Jim nemá rád. Nutí ho přemýšlet, jestli něco nepokazil nebo neřekl něco nevhodného. Jako třeba teď. Nejspíš za to mohou ta letadla a vrtulníky. Zpětně si uvědomuje, jak podrážděně a nepředvídatelně George reaguje na věci týkající se války. Té, ve které byl. Kdysi... Ale nikdy o tom sám nezačíná. A když se Jim ptá, rychle stočí hovor jinam. Říká, že některé věci je lepší ukazovat než o nich mluvit. A to taky dělá – prostřednictvím fotografií.

Tentokrát se ale ani nepohnul. Jim tomu nerozumí, cestují přece proto, aby objevovali. Potřebují materiál, chtějí zachytit posun času. Tohle neplánovali, přesto jim štěstěna nachystala přesně to, co hledají. Jenže v jeho společníkovi se neprobudil obvyklý instinkt lovce, stál jako zkoprnělý a až pak, když utichl zvuk motorů, začal fotit oblohu rozřezanou žlutými stopami ztrácejících se letadel.

Náhle to Jimovi dojde. Musí se ještě hodně učit, choval se jako amatér. George přece ví, co dělá. A také ví, co nedělat. Symbol má větší sílu než dokonalý popis. Počkal si, zatímco on nedomyslel technickou stránku věci a zachoval se jako hlupák, když bez rozmyslu zběsile fotil objekty v takové výšce a dálce.

Mlčky se šourají k přístavu. Od mola se odpoutala loď a kopíruje směr poslední mizející čáry na obloze. Nakrátko ztichlý prostor probudilo skřehotání racků.

„Z těch schodů mě pěkně bolí nohy,“ lže Jim a směřuje k nejbližší lavičce. Dělá to často, aby Georgeovi ušetřil rozpaky a nechal ho odpočinout.

„Nic nevydržíš, chlapče,“ promluví konečně George a vděčně usedne. Nastavuje obličej slunci. „Takže co teď?“

Jim podobnou otázku čekal. Neví, co říct, nechce vypadat jako zbabělec. Je přece cestovatel a dobrodruh. Ale taky má odpovědnost za tuhle cestu a za George. I když... Třeba to je jen výmluva. Odkašlává. „Turisté poslední týdny mění plány a vyhýbají se Balkánu,“ říká opatrně.

Nepřizná, že ráno telefonoval s ustrašenou matkou. Říkala, že doma každý den vysílají záběry vojenských letadel NATO vznášejících se z Aviana k útokům proti Jugoslávii, a zapřísahala ho, ať raději nejezdí ani do oblasti Benátek, natož do Chorvatska nebo Slovinska. Raději vůbec nikam blízko Jaderského moře. A úplně nejraději by byla, kdyby se vrátil domů.

„Jako že by nám nějaké letadlo spadlo na hlavu? No jo, to by nás byla škoda.“ George chtěl působit, že je nad

věcí, ale vyznělo to jako špatný pokus o ironii. Chtěl by to zachránit, říct: „Tebe ano, mě už tolik ne.“ Ale rozmyslí si to, tlachání nesnáší. Časy, kdy každá jeho věta sedla, jsou pryč. Stále častěji mlčí a nereaguje, když si něčím není jistý. Je to pohodlnější, bezpečnější a důstojnější. Mlčení obvykle chrání před chybami.

Jim mávne směrem k letišti. „Každou chvíli to skončí, stačí už jen pár úderů, aby vyřadili z provozu protivzdušnou obranu a velení vojenských sil,“ opakuje, co zaslechl ve zprávách.

„Snad. Už to trvá nějak dlouho,“ ošívá se George. „Takže kam teď zamíříme?“

„Navrhuju zůstat u původního plánu. Máme příležitost užít si Benátky bez turistů na každém kroku. Já tuhle situaci považuju za výhodu.“

„Nechám to na tobě.“ Georgeovi se nechce plánovat, rozhodovat, nechce se mu ani moc přemýšlet. Odvrací se od Jima. Víčka mu padají a v uších sílí tlak.

Dobrá nálada je ta tam. Najednou si uvědomuje, že o stáří nerozhoduje zrcadlo, ale kolik toho člověk unese. Ještě včera se považoval za silného a odolného, za muže neuhýbajícího před problémy. Proč je to najednou jinak? Protože ho dostihly informace? Protože zahlédl něco, o čem byl přesvědčený, že se s tím už v životě nesetká? Jako hlupák si zjednodušil život a snil si sen o trvalém poválečném míru. Dokonce i po Vietnamu! Domníval se, že k němu může přispět svou tvorbou. Ve svých protiválečných fotografiích kombinoval výjevy z fronty s obrazy

pokroku a civilizace. Věřil, že umění dokáže vyburcovat veřejné mínění a něco změnit, protože je mocné a silné. Naivita starým mužům nesluší, je zárodkem zklamání.

Tolik se na cestu do Evropy těšil; na změnu, inspiraci, na přísun omlazující energie. Přál si vytvořit spolu s Jimem něco, co se lidem zavrtá pod kůži, ukázat ze sebe to nejlepší. Připadal si důležitý a velkorysý. Teď se nedokáže ubránit dojmu, že se stal obětí svého pozdního, pošetilého životního experimentu.

Cestu sem chystali dlouho dopředu. Špatně ji načasovali a nasměrovali do příliš rozbouřené a znesvářené části zeměkoule. Jako by se před odjezdem nechal opojit neomezeným množstvím možností, z nichž si vybral jen ty lákavé a pohodlné, a ty varující ignoroval.

Jim poposedává. Nevydrží dlouho nic nedělat. Vstává a těší se, až si v hotelu objedná espresso a sklenku whisky.

George zůstává strnule sedět.

„Jasně, nespěcháme,“ usedá Jim chápavě zpět. Po chvíli se odvažuje dotknout hřbetu jeho ruky zaťaté v pěst. „Je ti dobře?“

„Jo, je,“ přikyvuje George nepřesvědčivě.

Aby potlačil nedočkavost, promítá si Jim v hlavě dokola dnešní snímky. Už teď má ve fotoaparátu přinejmenším tři nadějně záběry. Nebudou příliš doslovné? Na jednom je zachycen kormorán v okamžiku, kdy se v letu stočil tak, že to vypadá, jako by pronásledoval vzdalující se bojové vrtulníky. Ze zobáku mu uvažá ryba. Jim se nemůže dočkat, až film vyvolá a dál zpracuje. Zároveň trne

obavami, že se záběry nezdařily. Všechno se odehrávalo rychle a v příliš velké vzdálenosti.

George konečně vstává a narovná se. Dívá se na hodinky, blíží se čas oběda. Majitel hotelu jim ráno doporučil skvělou rybárnu dole v přístavu.

„Žádný problém, hoteliér je rád, stejně tu má jen nás a dva páry nějakých Němců. Můžeme se tu zdržet, jak dlouho budeme chtít.“ Jim se snaží o veselý tón, aby zakryl obavy a rozpaky. Ani jemu včerejší oběd nesedl. Noc byla náročná, ale už mu je dobře, jen se ještě cítí trochu slabý. George na tom byl hůř.

„Tady máš hořký čaj a suchary.“ George ho dotčeně odhání, když se mu snaží pomoci do sedu.

„Už mi nic není. Kde jsou ty časy, kdy mi takhle bývalo po flámu.“ George se pokouší o úsměv a zakusuje se do sucharu. Je mu trapně. To, co se s ním dělo v noci, nebylo ani trochu estetické. Jim měl podobné potíže, ale snášel je lépe. Staral se o něj místo toho, aby se zavřel ve svém pokoji a tiše trpěl. Dokonce v noci přivedl doktora, ani neví, jak a kde ho tak narychlo sehnal. Strachoval se o něj, ano, to se pozná. Vlastně je dobře, že se tohle stalo, ta krušná noc za tuhle zkušenost stála. Je užitečné poznat druhého v situaci, kdy o něco jde, i když je to něco tak přízemního jako zkažený žaludek a to ostatní, co s tím souvisí.

Hodný Jim. Kolem George se vždycky někdo pohyboval, ale ve své podstatě byl samotář. Nepřipustil k sobě

blíž nikoho, koho si neoblíbil. Možná občas, jen k tělu, čím dál zřídkaěji. Na noc, dvě, nejvýše týdny, výjimečně měsíce. O nikom z nich si nedělal iluze. Spolehlivá a pohodlná metoda, jak se vyvarovat rozčarování. Nešlo o nic víc než o snadné naplnění živočišné potřeby, přímý, čestný obchod. Na penězích si nikdy nesesedl a leckdo se chtěl přihrát na jeho jménu. Udržoval vztahy vzájemně výhodné. Nikomu v ničem nezůstal dlužný, a přitom si zachoval svobodu a svůj nerušený prostor.

Ráno se mu podařilo osprchovat, i když se mu nohy podlamovaly slabostí. Na to, aby se oholil, mu už nezbyly síly. Se vzdycháním se nasoukal do čistého pyžama a byl rád, že se dostal zpátky do postele. Je nesvůj, musí vypadat hrozně. Jimovi bylo taky zle a teď je zase jako ze škatulky. Přitom už stačil zařídit všechno potřebné. To, že je v letech, přece neznamená, že o sebe nemusí dbát. Když už není atraktivní, může být alespoň upravený, vonavý a zajímavý.

Pokojská přináší čisté prádlo. Jim se pokouší mluvit italsky, legračně gestikuluje a mladá žena se směje. Je obyčejná, nenápadná a přitom milá. Má hezké zuby. Ale Jim je má mnohem hezčí, výrazné, silné, bílé, div že se mu vejdou do pusy. Rád se na něj dívá, když mluví nebo se směje.

Pozdě v noci, když odešel doktor, se Georgeovi po léčících ulevilo. Probudil se za rozbřesku. První, co uviděl, byl Jimův starostlivý obličej, který se nad ním nakláněl. Bylo to jako sen. Hezký, nebo znepokojivý? Na hřbetu ruky ho hřál otisk cizích prstů. Když prudce otevřel oči,

Jim ucukl a rozpačitě se usmál. Ale ten dotek cítí stále, je jako hladivá, a přitom žhnoucí pečeť.

„Musíš hodně pít, ještě je vlažný,“ podal mu čaj.

„Jsi tu dlouho?“ ptal se nejistě George. Vadila mu představa, že možná ze spánku mluvil, chrápal nebo si nechal upadnout bradu a ukazoval zuby vyskládané několika můstky. Nesnese pomyšlení, že nemá pod kontrolou veškeré svoje projevy. I to byl jeden z důvodů, proč po celý život v noci nesnesl něčí přítomnost.

„Bál jsem se o tebe,“ odpověděl Jim vyhybavě.

„A jak je tobě?“ Nebyla to otázka ze slušnosti. George si znenadání uvědomil, že tuhle větu zrovna vyslovil poprvé v životě.

„Už dobrý. Ale je mi jasný, kam na oběd už nepůjdeme,“ smál se. „Dojdu dolů pro další čaj. Chvilku se zdržím, spravím si venku chuť cigaretou.“

Když odešel, svižně a zvesela, sunul se George do koupelny. Nemohl se smířit s pomyšlením, že by v Jimově přítomnosti nebyl dost čistý a úhledný.

Teď je Jim zase u něj na pokoji. Odlupuje se od něj jemný, příjemný závan tabáku. „Pustím, co je nového, a pak tě nechám v klidu, kdyby ses chtěl ještě dostat,“ říká a hledá na satelitu zprávy v angličtině.

„Až později, zatím tam dej něco jiného,“ namítá George. Stydí se za to, ale nemá sílu na znepokojující informace. Je toho najednou nějak moc. V myšlenkách se vrací k dnešnímu probuzení. Je zmatený. Prohlíží si svou ruku, ze které ještě nevyvanul otisk. Tohle nechce, svůj život